

N. S. Lěskov je rojen dné 4. svečana l. 1831. kot potomec plemenite rodovine v orlovski guberniji. Ko je končal gimnazijske nauke, prišel je na vseučilišče v Kijev, a ni končal naukov, ker mu tega njegove gmotne in rodbinske razmere niso dopuščale. Še kot gimnazijski dijak v 16. letu je izgubil očeta; moral se je od tega časa sam vzdrževati. Njegovo imetje, kar mu ga je ostalo po očetu, propadlo je v velikem požaru v Orlovu v štiridesetih letih. Začetkom je služil v državni službi, toda ni dolgo obstal v njej, ampak stopil v privatno službo k svojemu sorodniku angležu Scotu. Pri tem je služil kot trgovinski popotnik in veliko potoval po Rusiji, in uprav to njegovo potovanje je bilo temelj njegovega poznejšega književnega delovanja. Potujoč po svoji domovini je spoznaval vnanje življenje, proučil življenje posameznih stanov, naroda, posebno pravoslavne duhovščine in razkolnikov. Vse to je bila bogata tvarina za njegova leposlovna in časnikarska dela. Sploh, Lěskov je imel od narave jako dober dar opazovanja; zato je tudi veliko pisal in se pečal z razno-terimi vprašanji. Slavo in ugled pa je dobil s svojimi romani in črticami iz duhovniškega življenja. Že l. 1860. je bil znan po svojih prvih delih. Radi so ga videli v tedanjih prostomiselnih družbah; tedaj je delal za „Oteč. Zapiske“, katere je izdajal Krajevskij. Toda l. 1862., v katerem je ob priliki petrograjskega požara uvrstil v „Sjeverni Pčeli“ neki podlistek, vstali so vsi prosto misleci proti njemu. Ta podlistek je bil vzrok hude in dolge polemike —, a uspeh tega boja je bil njegov roman: „*Nekuda*“, izdan leta 1865. Tudi ta roman je vzbudil veliko kritiko, a na to je pisatelj odgovoril s celo vrsto člankov, povestij, črtic, a na konec napisal dva romana „*Obojdennye*“ in „*Na nožah*“.

V sredi sedemdesetih let je nehal pisati polemične reči in se udal književnosti brez politične smeri. Tukaj je bil njegov uspeh vsestranski. Sodeloval je v boljših petrograjskih dnevnikih, kakor so „*Novoje Vremja*“ in „*Novosti*“. V teh je priobčil znamenita pisma z nadpisom: „*Meloči arhi-rejskoj žizni*“, odkrivajoč nekatere temne strani ruskega višjega duhovstva. Ker je dobro poznal razkolnike, zato je tudi iz njihovega življenja zajemal vsebino za svoja dela. Posebno dober je roman „*Soborjane*“. Drugih njegovih del, katere so izšla v l. 1889—91. v desetih debelih zvezkih, ni moči tukaj naštet. Zadnja leta je pisal za „*Věstnik Europy*“, „*Russkaja mysl*“ in „*Sěvernij Věstnik*“. V svoji oporoki je odredil, da se njegovo telo razreže in določi pravi vzrok smrti; določil je čisto prost pogreb in prepovedal govore na grobu.

„*Sočinenija A. Dugovažo.*“ T. I. II. Spb. 1894.

Dugovojeva dela so tiskana v raznih perijodičnih časnikih. Sedaj se je odločil, da vse skupaj

zbere in izda v treh zvezkih. Izšla sta dva zvezka. Celi drugi zvezek zavzema roman „*Grani Žizni*“, a v prvem so mali razkazi in pesme. Vse je prešinjeno z jedno idejo. V vsaki povesti riše nasprotstvo med prostim življenjem v krilu narave in življenjem v mestnem zraku. V povesti „*Na kurinom nasčestě*“, kaže nam nekega uradnika, sina trgovčevega, kateri vedno misli na službo in državno delovanje, živi celo življenje v strašni luknji in sedi zmerom pri delu; nikamor ne gre, strada zaradi raznih nesreč in naposled umre v siromaštvu. V povesti „*Švejcar*“ kaže z bolnim sočutjem človeka, kateri je odšel iz vasi, pustil kmečko delo, in se celo življenje bori za obstanek, da nima miru ni po dnevu ni po noči; ko je vedno mislil na domače vaško življenje, umre naposled v bolnišnici. Take in jednake so Dugovega povesti. Navdajajo nas z močnimi čustvi, tudi proti volji se udamo mislim pesnikovim. Sploh se odlikujejo povesti Dugovega z živostjo, pravnostjo in se beró z velikim zanimanjem.

Vladimir Korolenko. V *golodnyj god. Nabljudenija, razmišlenija i zamětki. Izd. redakcii žurnala „Russkoe bogatstvo“.* Spb. 1894. Str. 376. Cena 1 r. — Nadarjeni pisatelj Korolenko je bil dolgo časa v onih vaseh nižegorodske gubernije, ki so najbolj trpele ob lakoti. Tukaj je ustanovil cene kuhinje za stradajoče, zbral pa tudi veliko snovi za omenjeno knjigo. V njej vidiš sliko ruske nesreče. Pisatelj naglaša, da je kot zasebnik, a ne kot „visokoblagorodije“ imel priliko bliže gledati potrebe narodove. Knjiga je torej osnovana na opazovanju in nam živo kaže resnično sliko prostega ruskega naroda.

Druge književne znamenitosti.

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. Siebenter Jahrgang. Erste Abtheilung: *Historischer Theil.* Laibach. 1894. Str. 97. — P. pl. Radics nam natančno slika ne toliko za slovensko slovstvo, kolikor za kranjsko in avstrijsko zgodovino zaslužnega Schönlebens v spisu: „*Der krainische Historiograph Joh. Ludwig Schönleben.*“ Schönlebenov oče je prišel ok. l. 1617. v Ljubljano in se poročil s Suzano Akuš-evo, ki mu je povila sina Janeza Ludovika. Ko se le-ta izšola doma, vstopi v jezuitovski red in se napoti na Dunaj, kjer postane l. 1643. doktor filozofije. Tu ostane kot pridigar do l. 1650. To leto pride v Ljubljano za gimnazijskega prefekta in prične spisavati za ljubljanski gimnazij važni dnevnik. Leta 1651. ga pokličejo predniki na dunajsko vseučilišče. Kmalu odide v Padovo, napravi doktorat iz bogoslovja, izstopi iz Jezusove družbe in postane stolni dekan v Ljubljani l. 1654. L. 1667. se preseli kot župnik in dolenski naddijakon v Ribnico. Tu je mnogo spisal, zlasti znamenito delo: „*Aemona vindicata.*“

Toda še ne zadovoljen, popusti leta 1676. svojo službo in gre v Ljubljano, da bi se popolnoma posvetil védi. Tu se mu posreči, da pokličejo deželni stanovi na njegov nasvet v Ljubljano tiskarja Mayrja iz Saligrada l. 1678. Ta je tiskal njegova dela, ki so izšla l. 1680. in 1681., zlasti „Carniolia antiqua et nova“. L. 1681. dné 23. sušca je zadnjič pridigoval pri jezuitih slovenski in ganil vernike do solz. Že 15. vinotoka l. 1681. pa je umrl. (Str. 1—38.) Kako delaven je bil ta zgodovinar, pričajo njegova dela. Od l. 1643. — 1696. jih je izšlo štirideset, ostalo pa je še pet rokopisov. Te spise omenja in deloma ocenjuje pisec od str. 39. do 65. in objavlja štiri njegova pisma (str. 65—72). Razprava je zanimiva. Mimogredé omenjamo, da Avg. Gruber ni bil knezoškof (str. 5), ampak le škof. Pred spisom je Schönlebenova slika. — „Urban Debelack.“ Dr. Arnold Suschin-Ebengreuth (str. 73—85). Ta zgodovinar nam poroča na podlagi latinskih letopisov nemških dijakov na bolonjskem vseučilišču o žalostnem dogodku, ki se je pripetil leta 1640. Urban Debelack je namreč umrl na ptuji zemlji žalostne smrti zaradi malenkostnega prepira. Ta spis pojasnjuje življenje naših dijakov v prejšnjih vekih na laških vseučiliščih. — Na str. 86—96 se nahaja seznam udov in društev, s katerimi muzejsko društvo zamenjuje knjige.

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. Siebenter Jahrgang. Zweite Abtheilung: Naturkundlicher Theil. Stranij 134. — Prof. Ferdinand Seidl tudi letos nadaljuje svojo korenito razpravo: „Das Klima von Krain.“ Prejšnja leta je govoril o toplini, o zračni vlagi in oblačenju, letos razpravlja o padavini, ki najbolj vpliva na zemeljsko površje in je posebne važnosti za poljedeljstvo. Pri padavini se treba ozirati na obliko, množino, pa tudi na to, kolikokrat in kako dolgo pada moča. Opazovati pa moramo vse to za dan, mesec in leto, in potem šele določujemo približno razmere kakega kraja ali kake dežele. Srednjo višino letne padavine na Kranjskem računimo na 150 cm. Razprava torej kaže, da je Kranjska primeroma mrzla dežela, da je njen zrak vlažen, in da jo često pokrivajo oblaki, ki skrbé za precejšno močo. Ker imamo na Kranjskem malo vremenslovnih opazovališč, zato je bilo piscu težko sestaviti ta spis. Nadaljeval ga bo še v prihodnje. — „Die Mineralien des Herzogthums Krain.“ Str. (69 do 119.) Letos končuje prof. Viljem Voss lani pričeto razpravo. Naštel je lani vse znane, na Kranjskem nahajajoče se prvine, rude, kamenine, letos našteva soli in porudninjke. Za nestrokovnjake je zanimiv pregled podzemskih jam na Kranjskem (stran 71

in 72), dalje nahajališč marmorskih vrst (str. 78 do 83), premogovnikov in nekaterih porudninjkov, recimo „Idrialin“, „Idrialit“ in „Piauzit“, ki nosijo slavo naše dežele med ptuji svet. Popisu sledi kazalo nahajališč in rečno kazalo (stran 98—103). Spisu je pridejana pregledna karta vseh rudninskih nahajališč na Kranjskem. — „Freiherr Sigismund Zois Briefe mineralogischen Inhalts.“ Albin Belar priobčuje nekoliko pisem naravoslovne vsebine znanega slovenskega mecenata Žige Zois. Tudi tu se nam kaže Zois velikega učenjaka in preudarnega moža, kakoršnih šteje le malo naša domovina.

Glasba.

L. Schwentnerjeva knjigarna v Brežicah ob Savi je začela izdajati *Slovenskega citrarja*, *zbirka kompozicij in prevodov za citre*. V vabilu piše izdajatelj, da bode „Slovenski citrar“ „izhajal v nedoločenih obrokah ter prinašal izvirne skladbe, slovenske (in sploh slovanske) pesmi in prevode (transkripcije) drugih kompozicij, prirejene za citre. Oziral se bode pa le bolj na slovansko glasbo.“

Izšli sta prvi dve številki:

1. Jos. Mešiček: „Pozdrav slovenskim citrarjem“. Ta „narodna koračnica“ je sestavljena iz štirih obče znanih narodnih pesmij.

2. Fr. S. Koželjski: „Na vasi. Fantazija po motivih narodnih pesmi.“ Uvod nam ne ugaja, napevi so prijetno uglasbeni.

Marsikomu, ki si v tistem domačem krogu kratki čas z glasbo, bo „Slovenski citrar“ dobro došel. Dandanes je glasovir najpriljubljenejše glasbilo; pa kdor se ga je učil ali je poslušal druge, ko so se učili, spoznal je pač, da povzroči med družinami in sosedmi, zlasti, kjer so otroci, mnogokrat več slabe, nego dobre volje. Hreščeče gosli v bližini nam zagrené vsako veselje. Kar je za umetnike, to ni za igračo. Pohlevne citre so zato bolj pripravne za take družine, kjer se domačini zberó zvečer po dnevnem trudu, da poslušajo kako „okroglo“, ne zahtevaje „klasičnih“ umotvorov. Za orkester in predstave sploh citre niso, pač pa jih priporoča njihova milina; napev se glasi čvrsto in jasno, ovijajo ga pa spremljajoči glasovi s polnimi, jako razsežnimi, sestavljenimi zvoki, kar daje citram prednost pred drugimi glasbili. Strune so tako umno razvrščene, da dobi začetnik kmalu potrebno spretnost. Mislimo, da ne bo na kvar glasoviru in goslim, če priporočamo slovenskim rodbinskim krogom „Slovenskega citrarja“. Cena prvi številki je 40 kr., drugi 45 kr. E. L.